

פרשת תולדות

צִדְדֵי תַעֲשֶׂה לַמִּקְרָה – תּוֹלְדֵת

וַיִּתְרַצְצוּ הַבְּנִים בְּקִרְבָּהּ – אִיפֹה מִצְאוֹ לֵהֶם מְקוֹם לְהִתְרוֹצֵץ?

פרשתנו פותחת בפסוק "וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵת יִצְחָק בֶּן אֲבְרָהָם", ואכן החלק הארי של הפרשה עוסק בתולדותיו של יצחק, יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, שנולדו לו מרבקה לאחר עשרים שנות נישואין. כמו שרה, גם רבקה היתה עקרה ונפקדה רק לאחר שיצחק הצטרף לעתירתה (=תפילתה). אך גם הריונה אינו עובר בקלות, וכפי שמתגלה אחר כך, "וְהִנֵּה תוֹמִם בְּבֶטְנָהּ". היא אינה מודעת לכך שהיא נושאת ברחמה תְּאוֹמִים, והתנהגותו של "העובר", וַיִּתְרַצְצוּ הַבְּנִים בְּקִרְבָּהּ, נראית לה חריגה מאוד ומצערת אותה, עד כדי "וַתֹּאמֶר, אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֲנֹכִי?". אך היא מתעשתת, וַתִּלְלֵךְ לְדָרֶשׁ אֶת ה'". היא מבקשת להבין במה מדובר? ועל שום מה? והתשובה הניתנת לה ע"י הקב"ה: "שְׁנֵי גוֹיִם בְּבֶטְנָהּ וְשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֶּעַנְדָּה יִפְרְדוּ וְלֹאִם מִלֵּאִם יִנָּמְצוּ...".

אחת השאלות, שרבים מהפרשנים עוסקים בה, היא פשר המילה "וַיִּתְרַצְצוּ", שהרי הרחם צר מכדי לאפשר התרוצצות, במשמעות שאנו מייחסים לה כיום? ומה פשר השאלה הרטורית "לָמָּה זֶה אֲנֹכִי"? קשיים אחרים לכאורה, הם בהבנת ההנהגה האלוקית. אברהם עבר כבר תהליך של זיכוך גשמי ורוחני, בניקוז הפסולת שהיתה בו אל תוך ישמעאל, במילת העורלה ובהרחבת הצינורות הרוחניים שלו (הוספת ה' לשמו). שרה, היתה מתוקנת מלכתחילה. כאשר אברהם מתקשה לגרש את ישמעאל, כדרישתה של שרה, מרגיעו הקב"ה, "כִּי בְּיִצְחָק יִקְרָא לְךָ זָרַע", ולא בישמעאל. יצחק הוא איפוא, תולדה של ניפויים וביורורים קודמים. גם רבקה נמשלת "כשושנה בין החוחים", ואנו מצפים לראות בצאצאיהם של יצחק ורבקה, סולת מנופה. וראה זה פלא, בנם הבכור - עֵשָׂו - אינו מתאים לתחזית ונראה ומתנהג כמי שגדל והתחנך בסביבה גסה וחומרנית. הניגודים הבולטים שבינו ובין יעקב אחיו, כמו מעמידים אותם בקצוות הפוכים בכל תחום ומידה. עצם התואר 'אח' כמו מרמז על דמיון שאמור להיות קיים בין אחים, על אחידות הבאה ממקור אחד, מאותו אב, ו/או מאותה אם, ועל אחת כמה וכמה כאשר מדובר בתְּאוֹמִים.

מה הם תְּאוֹמִים, ומה פשר שמם? התואר תְּאוֹם גזור לכאורה, מהשורש ת.א.מ, שעניינו התאמה ותואמות. אך למעשה, התואר תְּאוֹם מופיע במקרא הרבה לפני פעלים הנגזרים מהשורש ת.א.מ, וסביר יותר להניח שהשורש ת.א.מ דווקא, הוא הנגזר מהמילה 'תְּאוֹם', המסמלת התאמה ותואמות. מהו אם כן מקורה של מילה זו? ונראה, שניתן אולי לייחס שורש זה למקור הייחודי, המשותף לתְּאוֹמִים. תְּאוֹמִים, מעצם הגדרתם, יבואו תמיד מאותה אִם (וכמעט תמיד, גם מאותו אב). האם יש מקום אם כן, לקרוא לכל האחים שנולדו מאותו אב ומאותה אם, תְּאוֹמִים? כנראה שיש משהו מיוחד בתְּאוֹמִים. מלבד ההורים המשותפים, הם חולקים ביניהם גם זמן ומקום, הקשורים לאימם דווקא. כל אִם, כמו מחלקת את משאבי אימהותה בין ילדיה. חלק מזמנה מוקצה בשוה לכל ילדיה, וחלק מהיתרה, ניתן לכל אחד מהם באופן פרטי, בזמן שונה. ברור שבתקופת ההריון, גופה מעניק לעובר את כל הנדרש, אך גם לאחר הלידה, רוב זמנה מוקדש לתינוק שזה עתה נולד, עד שהוא נגמל מהצורך באם צמודה. כאשר מדובר בתְּאוֹמִים, הם נעשים שותפים וחולקים ביניהם את רחם אימם, מרגע הורתם (רגע זהה בתאומים זהים) ועד לידתם. הם חולקים תָּא משותף ברחם האִם (תָּאם = תָּא-אִם). בתאומים זהים, מדובר גם בביצית אחת, תָּא ביולוגי אחד של האִם, המופרית, ומתחלקת לשתיים, לתאומים. אך גם לאחר הלידה, הם ממשיכים לחלוק ביניהם את אימם, שניהם יונקים מאימם ומקבלים במקביל מזמנה ומתשומת ליבה, יותר מכל שאר אחיהם. ניתן לראות את הזיקה, שבין המונח 'תְּאוֹמִים' ובין אימם, בכתוב בשיר השירים "כְּשֵׁנִי עֶפְרַיִם תְּאוֹמִי צְבִיָּה", כלומר, שהמושג תְּאוֹמִים מתייחס לאמם (הצְבִיָּה). ניתן למצוא לכך רמז גם באותיות השורש ת.א.מ, שאם נהפוך את סדרם נקבל ימָאת', מילה המייצגת את המקור המשותף ממנו באו.

נחזור אל צמד התאומים שלנו, יַעֲקֹב וְעֵשָׂו בהיותם ברחם, ונבחן את מידת התאמתם לתואר תְּאוֹמִים. התורה מספרת לנו על פעילותם, וַיִּתְרַצְצוּ הַבְּנִים בְּקִרְבָּהּ. מה טיבה של התרוצצות זו? רוב המפרשים מייחסים את ההתרוצצות לשורש ר.ו.צ, מלשון רִיצָה. וכיצד ניתן לעשות וְלוֹ צַעַד אחד ברחם? על דרך הפשט, כפי שמסביר הרש"ר הירש, הריצָה היא בעצם הליכה מואצת, ולכן באה לסמל כאן את פעילותם המואצת. אך לשם כך, די היה לכתוב "וירוצו", ולא "וַיִּתְרַצְצוּ"? בשורשים כפולים, בהם האות השניה זהה לאות השלישית, הדבר מלמד בדרך כלל, על פעילות חוזרת ונשנית. גם במקרה שלנו, וַיִּתְרַצְצוּ, האות צ' חוזרת על עצמה, ויש בזה כדי לרמז על פעילות חוזרת ונשנית. ההתרוצצות, בשונה מריצָה, אינה פעולה מתמשכת ורציפה, אלא ריבוי של ריצות קצרות בכוונים שונים.

ההתרוצצות מסמלת התנהגות מבולבלת, כאשר נדרשת עשייה מיידית. תחילה נראה שיש לפעול בכוון מסוים, ומייד רצים לאותו כוון, אך תוך רגע, גורם הספק לרץ, להפוך כוון ולרוץ ליעד אחר, וחוזר חלילה. ניתן למצוא במדרש הסבר לפשר ההתרוצצות, "כשהיתה (רבקה) עוברת על פתחי תורה של שם ועבר (בתי מדרש תורניים), יעקב רץ ומפרכס לצאת. עוברת על פתחי עבודת אלילים, עשו מפרכס לצאת". כלומר, שהעוברים ברחמה של רבקה, כמו ניחנו במשושות (אנטנות) באמצעותן חשו בפעילות רוחנית הנעשית בקירבתם, אם מצד הקדושה או מצד ההפוך, והדבר ריגש כל אחד מהם, בהתאם לפנימיותו. וכאן באה לידי ביטוי זוית נוספת הקשורה לריצָה. הריצָה קשורה גם לרצון, משורש ר.צ.ה, וככל שרצונו של אדם להגיע ליעדו עז יותר, הוא יאיץ בעצמו עד כדי ריצָה פיזית. רבקה, שאף היא זכתה להיות נביאה, חשה בהתרגשותו של "העובר", כאשר היא עוברת ליד מקומות אלו, ומה שמטריד אותה הוא הבלבול הרוחני לכאורה, של העובר "ההפכפך". רגע הוא נוטה לצד הקדושה, וכמה רגעים אחר כך לצד ההפוך. והיא כמו שואלת את עצמה, "האם לילד הזה התפללתי"? ואז זוכה רבקה ומקבלת תשובה מהקב"ה: "שְׁנֵי גוֹיִם בְּבֶטְנָהּ וְשְׁנֵי לְאֻמִּים מִמֶּעַנְדָּה יִפְרְדוּ".

